

Achtergrond

In de periode van november 2024 tot en met maart 2025 heeft VNG Realisatie een uitvoeringstoets gedaan op de wijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob).

De huidige bevorderingstaak van gemeenten wordt door deze wetswijziging verzwaaard tot een zorgplicht. Deze zorgplicht houdt in dat elke gemeente minimaal één bibliotheekvestiging moet hebben met een fysieke collectie. Deze vestiging moet voor een minimaal aantal uren geopend zijn met professionele personeelsbezetting. Deze minimumnorm wordt nader bepaald, maar het voornemen is om het minimumaantal openingsuren vast te stellen op 15 uur.

Gemeenten moeten door deze wetswijziging samen met de lokale bibliotheek elke vier jaar een meerjarenplan opstellen, waarin zij beschrijven op welke wijze zij invulling geven aan de zorgplicht.

Voor deze uitvoeringstoets zijn interviews gehouden met 11 gemeenten. Dit waren voornamelijk kleinere gemeenten die in de huidige situatie voor een deel niet voldoen aan de voorgestelde zorgplicht. Zij hebben soms wel één of meerdere bibliotheekvoorzieningen, maar geen fysieke vestiging die voldoet aan de voorwaarden die in het wetsvoorstel zijn opgenomen. Er is bewust gekozen om deze gemeenten te interviewen, om de impact van het wetsvoorstel voor deze groep kleinere gemeenten goed in kaart te kunnen brengen. Het beeld dat op basis van deze interviews is opgehaald, is daardoor niet representatief voor alle gemeenten. Op basis van beschikbare data is het beeld alsnog zo goed mogelijk vertaald naar een landelijk beeld.

Lees het volledige rapport op de kennisbank
impactanalyses op vng.nl/kennisbank-impactanalyses

Bevindingen

De zorgplicht heeft voor een kleine groep gemeenten relatief grote uitvoeringsconsequenties

De meeste gemeenten voldoen aan de voorgestelde zorgplicht. Zij hebben (minimaal) één fysieke vestiging die minimaal 15 uur per week geopend is met professionele bezetting. Ongeveer elf gemeenten voldoen op dit moment niet aan de voorgestelde zorgplicht en moeten een fysieke vestiging oprichten en in stand houden. Dit gaat vooral om kleine gemeenten met deels meerdere kleine kernen. Zij hebben vaak wel één of meerdere bibliotheekvoorzieningen, maar geen fysieke vestiging die voldoet aan de criteria uit het wetsvoorstel.

Voor deze gemeenten liggen de kosten voor het oprichten en in stand houden van een fysieke vestiging naar verwachting minimaal tussen de € 200.000 en € 250.000. Bij deze berekening is uitgegaan van het volledig nieuw oprichten van een fysieke vestiging. Voor gemeenten die al een fysieke vestiging hebben, maar bijvoorbeeld alleen de openingsuren moeten verruimen of moeten zorgen voor professionele bezetting, kunnen deze kosten in de praktijk lager liggen. De middelen die voor deze wetswijziging extra toegevoegd worden aan het Gemeentefonds (voor kleine gemeenten is dit € 100.000) zijn niet voldoende om deze kosten te dekken. De betreffende gemeenten verwachten daarmee dat de voorgestelde zorgplicht in hun gemeenten zal leiden tot een vershraling van het bestaande aanbod en/of dat de nieuwe vestiging in de praktijk weinig gebruikt zal gaan worden.

Grote gemeenten verwachten dat de voorgestelde zorgplicht er bij hen toe kan leiden dat vestigingen gesloten worden, doordat de zorgplicht (één vestiging per gemeente) in komende bezuinigingsdiscussies als wettelijke norm gezien kan worden.

De geïnterviewde gemeenten geven aan dat een zorgplicht die wordt ingevuld aan de hand van inhoudelijke criteria minder uitvoeringsconsequenties zal hebben. Omdat meer ruimte geboden wordt voor een lokale invulling op maat. Gemeenten kunnen daarbij zelf kiezen hoe zij op een passende wijze invulling geven aan de inhoudelijke doelstellingen, al dan niet met een fysieke vestiging. Bovendien verwachten gemeenten dat met een zorgplicht op inhoudelijke gronden de doelstellingen van het bibliotheekbeleid beter gerealiseerd worden. Als toch wordt vastgehouden aan de zorgplicht zoals deze nu wordt voorgesteld, dan pleiten de geïnterviewde gemeenten voor een hardheidsclausule. Zodat gemeenten gemotiveerd kunnen afwijken van de minimumeis. Dit voorkomt grote uitvoeringsconsequenties voor enkele (kleine) gemeenten.

Bevindingen (vervolg)**Het meerjarenplan sluit aan bij bestaande gemeentelijke beleidsplannen**

Het meerjarenplan zoals dat beschreven wordt in het wetsvoorstel en de Memorie van Toelichting heeft weinig uitvoeringsconsequenties voor gemeenten. Gemeenten kunnen hierbij verwijzen naar hun bestaande beleidsplannen, waarin in de meeste gevallen al aan de gestelde eisen voldaan wordt.

Voor gemeenten is nog wel onduidelijk welke partijen iets met het meerjarenplan gaan doen. Als het de bedoeling is dat ook externe partijen het meerjarenplan gaan gebruiken in het kader van verantwoording en toezicht, dan is hierover meer duidelijkheid nodig.

Gemeenten geven aan dat een handreiking met concrete voorbeelden en handvatten kan helpen om invulling te geven aan het meerjarenplan. Hierbij is het wel belangrijk dat de handreiking oog heeft voor verschillende vormen aan het meerjarenplan, zodat gemeenten zoveel mogelijk kunnen volstaan met hun bestaande beleidsplannen.

Overige wijzigingen raken gemeenten niet of zeer beperkt

De overige wijzigingen uit het wetsvoorstel (met betrekking tot de samenwerking in het bibliotheeknetwerk en de wijzigingen van de Auteurswet en de Wet op de naburige rechten) raken gemeenten niet of slechts zeer indirect en hebben dus geen uitvoeringsconsequenties voor gemeenten.